

Den 31. Juli tog vi derpaa af Sted fra Skibshavnen, men havde paa Grund af Tøbruddet en meget vanskelig Tur til Depotet, navnlig over et Stykke snebart Land, som nu i Sommertiden var et fuldstændig Morads, i hvilket vi sank i til op over Knæerne. Det meget Vand og Revnerne paa og i Isen hindrede ogsaa betydeligt. Sent om Aftenen den 1. August naaedes »7. Juni«, som næste Dag afsejlede fra Depotet, men først holdt Nord over langs Kysten for paa vor Anmodning at søge at naa frem til et af de sydligste paa Fastlandet for Kapt. Mikkelsen udlagte Depoter. Skibet kom imidlertid ved Shannons Nordende den 3. August fast i Isen og fik Havari paa Ror og Skrue. (Fangstskibet, der var 32 Tons Brutto, havde en 13 HK. Motor.) Den 7. August kom det atter fri af Isen, men at trænge Nord over og naa frem til selv det sydligste Depot viste sig at være umuligt.

Samme Dags Aften naaedes ind til Shannon Depotet, hvor Proviantbeholdningen blev kompletteret og Motoren fik sig et Eftersyn. Derefter blev der ved Midnat holdt ud af Isen. Paatraf den 9.

August ud for Bass Rock Skrueskonnerten »Minerva«, som gennem Skrueskonnerten »Laura«, begge tilhørende samme Rederi i Tromsø, havde faaet Meddelelse om Ekspeditionen. »Minerva« forsøgte netop for 3. Gang at naa frem til Shannon Depotet for derigennem at komme i Forbindelse med Ekspeditionen. »Laura« havde af »7. Juni« faaet Meddelelse om Ekspeditionen, idet disse to Skibe havde paatruffet hinanden den 21. Juli ved Clavering Øen i Tyrolerfjord, og begge Skibe vilde forsøge at naa ind til Shannon Depotet. »Laura« var, ligesom »Minerva« senere blev, blevet standset af Isen, og havde derpaa mødt »Minerva«, som i Stedet for »Laura« vilde forsøge at naa op, idet »Laura«s Kulbeholdning var svundet en hel Del.

Den 11. August, Kl. 10 Fm., passeredes derpaa Iskanten paa 74° 40' n. B., 12° v. L., og Kursen sattes norden om »Jan Mayen« til Aalesund, hvortil Ekspeditionen ankom den 19. August, Kl. 7 Aften. Under Opholdet i »7. Juni« havde Ekspeditionen gjort Tjeneste om Bord.

København, den 8. September 1910.

De vigtigste af danske foretagne Rejser og Forskninger i Asien.

Af Oberst Emil Madsen.

(Sluttet).

Rettelse til foregaaende Stykke af Artiklen Side 233, 1. Sp., 30. Lin. f. o. Hjemrejsen, læs: Rejsen.

Et andet, stort Foretagende, der har kaldt mange danske til Asien er det, som bærer Navnet Det store nordiske Telegraf-selskab, der er stiftet 1. Juni 1869 ved Bankdirektør C. F. Tietgen, og som i 1872 optog i sig det store nordiske Kina og Japan Extension Telegraf-selskab¹⁾.

Af de Rejser, som Selskabets Virksomhed fremkaldte, er der særlig Anledning til at erindre den alt foran (S. 232₂) nævnte, der foretoges af Fregatten Tordenskjold. Den daværende Krigs- og Marineminister foranledigede, at Fregatten blev udrustet for dels som Orlogsmand at støtte Selskabet og dels foretage Opmaalinger for Selskabets Kabel mellem Vladivostok og Japan. Den førtes af den

senere Kommandør og Overlods F. Lund¹⁾ og transporterede tillige en Del af Selskabets Kabler, som var fabrikerede i London under Kontrol af daværende Ingeniørkaptajn V. Hoskier. Tordenskjold afgik den 3. April 1870 fra København og indtraf den 16. September i Hongkong, hvor ogsaa Fragtdampere, der havde medtaget Kabler, indtraf i Oktober. Den medvirkede derpaa ved Udlægningen af Kabler og var atter tilbage i København i Begyndelsen af 1872²⁾. I Forvejen var daværende Premierløjtnant af den danske Marine, nu Kammer-

¹⁾ Død 1907 som kar. Kontreadmiral og Overlods.

¹⁾ Om Selskabets Virksomhed, se Det store nordiske Telegraf-Selskab, Kbh. 1894.

²⁾ Angaaende Tordenskjolds Rejse haves Normann: Rejserindringer fra Fregatten Tordenskjolds Togt i 1870—72 i Fra alle Lande 1873, I og Normann: Fra Yokohama til Yedo, Kbh. 1872. Normann er død 1899 som kar. Kommandør.

herre og Formand i Bestyrelsen for det store nordiske Telegrafelskab Suenson rejst ud den 5. April, og det lykkedes ham at opnaa Landingstilladelse for Kablerne og indrette Station m. v. i Hongkong og i Shanghai og at omgaa de Vanskeligheder, som Befolkningens Overtro beredte, og som i Juni 1870 havde fremkaldt et Blodbad paa de i Tientsin boende franske. Samtidig (1869—70) udsendtes Kammerherre I. F. Sick¹⁾, som var Medlem af Bestyrelsen for Det store nordiske Telegrafelskab og i Forvejen to Gange havde været sendt til Sct. Petersborg angaaende Selskabets Anliggender, som ekstraordinær Gesandt for ved Hofferne i Peking og Tokio at opnaa Landingstilladelse for Kablerne. Megen Virksomhed udfoldedes af den foran nævnte Premierløjtnant Suenson ogsaa i Vladivostok og i Forbindelse med Kammerherre Sick i Japan, hvor der blev truffet Forberedelse til at bringe de vigtigste Byer i Forbindelse med Selskabets Kabelsystem.

For at ordne Forholdene til Det store nordiske Telegrafelskab blev derefter i 1874 Raaslöf sendt til Kina og Japan²⁾. Da Selskabet i 1871 o. flg. havde udlagt Kabler fra Hongkong til Shanghai, og fra dette Sted over Nagasaki til Vladivostok var det sket uden den kinesiske Regerings Tilladelse. Raaslöf opnaede, at denne nu (den 11. Januar 1875) udstedte Befalinger til Landets Øvrigheder, at Selskabets Kabler skulde beskyttes, og at enhver skulde straffes, som beskadigede dem.

Sammen med Raaslöf rejste V. Hoskiær. Han havde i alt i 1871 foretaget en kortere Rejse derud og havde da deltaget i Udlægningen af Kabler fra Vladivostok til Nagasaki. I 1874 drog han anden Gang ud og berejste Strækningen Amoy—Futsjov, men kunde ikke foretage Anlægget af Linien paa den, idet dette da maatte opgives paa Grund af Befolkningens fjendtlige Holding. Tilbagereisen udførtes som foran nævnt (S. 231₂) gennem Indien.

Endelig er der endnu Anledning til blandt de Rejser, som Det store nordiske Telegrafelskabs Virksomhed har fremkaldt, at erindre den, som foretoges af Kammerjunkeren, Kaptajn W. v. Hede-

¹⁾ Død 1884.

²⁾ Han ledsagedes af daværende Premierløjtnant af Artilleriet, senere Kaptajn og udsendt Konsul i Shanghai A. G. Leigh Smith (død 1905) og Telegrafist, daværende Premierløjtnant, senere Kaptajn C. Schultz, død 1889 under et Ophold i København, som ansat ved det engelske Gouvernament i Perak paa Malakka.

mann¹⁾, der med den russiske Regerings Samtykke udsendtes for i Sibirien at undersøge de derværende Telegrafliniers Tilstand. Han rejste ud med en russisk Kommission i Januar 1877, indtraf i Vladivostok i September og kom tilbage til København over Japan og Kina i Januar 1878.

Disse Rejser m. v. har ført til, at det hele store Telegrafnet, dog først i 1893, er blevet fuldført, idet i dette Aar den russisk-kinesiske Forbindelseslinie over Land blev aabnet for Trafiken. Alle de mange indre Linier i Japan og Kina staar i Forbindelse med Selskabets.

Selskabet har Kontor i London, Agenturer i Paris og Sct. Petersborg, Driftbestyrelser i London og Shanghai, derhos fl. St. Kabeloplæg og mekanisk Værksted i Tuborg ved København og i Shanghai. I Asien er Kabeldamperne Store Nordiske og Pacific stationerede, i Tuborg ved København H. C. Ørsted, der indtil 1881 havde været stationeret i Asien.

Selskabets Telegrafledninger er nu følgende: I Evropa mellem England og Danmark (Newcastle—Fredericia), mellem England (Færøerne) og Island (Lerwick—Seydisfjord, Thorshavn), England (Danmark) og Sverig (Newcastle—Petersborg, Gøteborg), England (Norge) og Sverig (Newcastle—Petersborg, Kristiania, Gøteborg), England og Sverig (Newcastle—Gøteborg), England og Norge (Aberdeen—Kristiania), Danmark og Frankrig (Fredericia—Paris), Danmark og Frankrig (Fredericia—Paris), Danmark og Norge (Fredericia—Arendal), Danmark (Bornholm) og Rusland (Fredericia—Libau), Danmark (Sjælland) og Rusland (Fredericia—Petersborg, Libau). Sverig og Rusland (Newcastle, Gøteborg—Petersborg), Sverig og Rusland (Newcastle, Gøteborg—Petersborg), Sverig (Åland) og Rusland (Stockholm—Nystad, Mariehamn). Tjenesten foregaar direkte mellem de anførte Byer. Paa Strækningerne Skagen—Sverig, Møen—Bornholm er to Ledninger. I Østasien mellem Rusland og Japan (Vladivostok—Nagasaki), Rusland og Japan (Vladivostok—Nagasaki), Japan (Gutzlaff) og Kina (Nagasaki—Shanghai), Japan (Gutzlaff) og Kina (Nagasaki—Shanghai), Japan og Korea (Nagasaki (Tsusjima)—Fusan), Kina (Gutzlaff) og Kina (Shanghai—Amoy), Kina og Hongkong (Shanghai, Amoy—Hongkong), Kina (Kowloon) og Hongkong (Kanton—Hongkong). Kablerne i Evropa og Østasien er indbyrdes forbundne ved to

¹⁾ Død 1903.

forskellige Linier, Petersborg—Irkutsk—Vladivostok og Petersborg—Kjachta—Peking—Chefoo. I Kina, til Dels betjente af Selskabet, mellem Shanghai og Chefoo, Chefoo og Taku, Chefoo og Taku (hvilke 3 Ledninger tilhører Kina), Shanghai og Tsingtau, Tsingtau og Chefoo (der begge tilhører den tyske Regering).

Udvidelser, f. Eks. til Island og ved Dubleringen af Libaukablet og ved Oprettelsen af en dansk Afdeling paa den russiske Centralstation i Petersborg, er saaledes stadig foregaaede til Trods for forskellige Vanskeligheder og voksende Konkurrence, og Selskabets Teknik har altid staaet paa Højde med de mest fremskredne Telegrafadministrationers¹⁾.

Selskabet har nu i sin Stab ca. 900 Personer. Desuden er i Østasien talrige danske Telegrafister blevne ansatte ved den russiske Landlinie i Sibirien, og en Del af dem er siden blevne ansatte i det evropæiske Rusland.

Et særegent Parti, der nærmest maa henregnes til Handelsforetagenderne, udgøres af de mange Ekspeditioner, der er foretagne til Nikobarerne for at anlægge Kolonier paa dem.

Disse Øer udgør et lille Arkipel med 8 større og 12 mindre Øer, der ligger i 2 Grupper, adskilte ved Sombrokerkanalen. I den nordlige Gruppe er Øen Kamorta (ogsaa stundom kaldt Nankovri) og den nordligst beliggende Kar Nikobar de betydeligste og i den sydlige Gruppe Lille og Store Nikobar (ogsaa kaldt Sambelong).

Den første Loge angives at være bleven anlagt 1735 ved Ingeniørløjtnant Thank²⁾. Den næste Gang et Anlæg forsøgt, var 1756, efter at franske nogle Aar i Forvejen forgæves havde anlagt en Koloni. Præsten Huusfeldt havde 1754 indgivet til det asiatiske Kompagni et Andragende om at faa Øerne koloniserede, og dette gav da Anledning til en Ekspedition under Løjtnant Thank, ledsaget af Baron, senere Kammerherre Thanner, der var Chef for de medfølgende Soldater. Thank anlagde en Koloni paa Store Nikobar, der fik Navnet Ny Danmark, medens Øerne i det Hele fik Navnet Frederiksoerne. Han døde dog kort efter Ankomsten, og efter ham overdroges Styrelsen til Se-

¹⁾ Se i øvrigt om Selskabets Virksomhed Beretningerne angaaende dets Generalforsamlinger i de forløbne Aar og dets Generaloversigt 1907.

²⁾ Lund, Kort Underretning om de nicobariske Eiland, Trankebar 1760 (Nye kgl. Samling Kv.-Nr. 771 c).

kretraad T. Wolquartz, der flyttede Kolonien til Kamorta, hvor Flaget hejstes den 18. Oktober 1756, og som fik Navnet Ny Sjøland. Wolquartz døde dog alt den 6. December s. A., og Koloniens Styrelse overdroges da til den fra Trankebar udsendte Jens Tweed. Da nu ogsaa denne døde efter kun 18 Dages Ophold paa Øerne, efterfulgtes han af Assistent Lund³⁾, som blev der i 14 Maaneder, indtil Kolonianlægget ganske ophævedes 1758 paa Grund af Klimaets Usundhed.

Mähriske Brødre, der havde faaet Tilladelse af det asiatiske Kompagni til at nedsætte sig paa alle dets Pladser, kom 1759 (1760?) til Trankebar og besluttede sig til at sende nogle af deres Samfund til Nikobarerne. De kom 1768 til Kamorta; men Tabet af Mennesker viste sig ligesom tidligere meget stort. 1772 opgav derfor det asiatiske Kompagni atter Foretagendet, og 1787 ophørte de mähriske Brødres Bosættelse paa Nikobarerne.

I den Tid, nemlig 1778, var de bleven besøgt af en romersk, kejserlig Fregat, først af Kapitajn Bennet. Denne forsøgte ligeledes et Kolonianlæg, mod hvilket dog Guvernementet i Trankebar protesterede, men opgav det dog atter snart.

Kort efter udarbejdede Nordmanden H. M. Engelhardt, der 1783 som Skibspræst kom til Trankebar, et Skrift angaaende Nikobarerne⁴⁾. Det tilgænedes Kronprinsen og førte til, at Engelhardt 1791 sendtes til Nikobarerne, efter at han 1783—85 havde gjort en Rejse til Kina⁵⁾. Han døde dog efter kun 19 Dages Ophold paa Nikobarerne. Der vedligeholdtes dog stadig der en lille Vagt, som Englænderne 1807, da de tog Øerne i Besiddelse, flyttede over til Trankebar. Samtidig med Engelhardt havde en norskfødt Forfatter, cand. jur. Prah, som efter et meget omflakkende Liv var bleven Kontrollør ved Søtolden i Trankebar m. m. og tilsidst blev konstitueret Justitiarius der, 1787 ansøgt om at blive Anfører for et midlertidigt Kolonisationsforsøg⁶⁾, og 1791 indgav daværende Re-

¹⁾ Samling af de bedste og nyeste Rejsebeskrivelser i et udførligt Udtog, XV, 1797. 481, 495.

²⁾ Afskrift, Nye kgl. Samling, Fol. No. 425. Han har tilige foruden det foran (S. 234 Anm. 1.) nævnte Skrift (Gle. kgl. Samling Kv. No. 771 b) efterladt en Anvisning til det malajiske Sprog for Handlende og Søfarende (Nye kgl. Samling Kv. Nr. 177).

³⁾ Dagbog angaaende denne Rejse findes i Nye kgl. Samling Fol. Nr. 425.

⁴⁾ Prah, de nicobariske Øers nuværende Tilstand, Kbh. 1804, 59. Prah døde 1841.

geringsraad Lichtenberg et Forslag i samme Retning¹⁾; men dette førte ikke til noget, og Sagen forblev i Bero indtil 1831, da den daværende Interims—Guvernør, Kaptajnløjtnant L. Christensen tillige med Missionæren Rosen drog over til Øerne²⁾. Der valgtes efterhaanden forskellige Steder paa Kamorta til Anlæg af en Koloni. Et kaldtes Frederikshøj, et andet Frederikshavn; men det ene Sted viste sig stadig usundere end det andet. En anden Ekspedition afgik til Kolonien i Vinteren s. A. og en tredje i 1832. I den sidste deltog atter Christensen, men døde om Bord i Skibet, der førte ham dertil. Rosen forlod derpaa Øerne 1834, men efterlod en lille Besætning, som fornyedes af og til indtil 1837, da Etablisementet hævedes ved kgl. Resolution af 28. December s. A.³⁾

I Maj 1845 toges Øerne atter i Besiddelse ved en Ekspedition med et Skib, der førtes af Hr. Lewis. Ekspeditionen lededes af H. Busch, og Deltager i samme var P. C. Lowert⁴⁾.

Besiddelsen fornyedes i 1846. Den daværende Guvernør i de dansk-ostindiske Besiddelser, Etatsraad P. Hansen⁵⁾, havde i Oktober 1845 indsendt et Forslag, og dette fremkaldte en Ekspedition i 1846, støttet af daværende Orlogskaptajn Steen Bille, der paa sin foran omtalte Jordomsejling anløb Øerne i Januar og Februar 1846 og atter tog dem i Besiddelse som danske.

Pulo Milos Havn paa Lille Nikobar ansaas da for det Sted, som bedst egnede sig til Koloni-anlæg; men det ansaas tillige for at være baade af militær og politisk Betydning at være i Besiddelse af Havnen Nankovri paa Kamorta. Begge Steder blev der truffet Foranstaltninger til, at de kunde erkendes som danske. Paa det førstnævnte Sted lagdes et indkøbt Dampskib under daværende Kaptajnløjtnant R. Aschlunds Kommando, som forblev dør, indtil det danske Etablisement ophæ-

vedes i 1848. Paa det andet Sted maatte Flaget betros indfødte¹⁾.

Dette Foretagende førte dog ej heller til noget af Varighed, og 1869 besattes Øerne af Englænderne.

Om de Rejser, som enkelte danske har foretaget, men ikke har givet Anledning til udførlige, selvstændige Værker, forefindes der Beretninger i Tidsskriftet Fra alle Lande, saaledes, foruden den foran omtalte af Tschjerning, af nuværende Overlæge ved Garnisonen i Viborg E. O. Krenchel angaaende en Rejse i Kavkasus og Palæstina (1874, I), af nuværende Partikulier Chr. Barfoed angaaende Java og Malakkastræet (1877, II), af Præsten Imm. Barfoed²⁾ angaaende en Rejse fra Danmark til Sumatra (1878, I), daværende Premierløjtnant Suen-son angaaende Oplevelser i Japan (1869, II, 1870 I og III), Johannes Ussing³⁾ angaaende en Rejse i det græske Lilleasien under hvilken særlig Omegnen af Smyrna og Sardes besøgte og beskrevs (1882, II, 1883, II), nuværende Etatsraad og Konsul for Japan J. Henningsen angaaende en Rejse fra Tientsin til Peking (1883, I) o. fl.

Yderligere kan tilføjes, at to unge danske Forretningsmænd O. E. Theilmann og H. Plaun i den sidste Tid har berejst en Del af Evropæere til Dels ikke tidligere besøgte Egne i Kamtsjatka og erhvervet sig Koncession paa Laksefiskeri i 4 Floder, dels dør og dels i Sibirien.

Disse Floder er Pallona, der løber ud paa Vestkysten af Kamtsjatka paa ca. 59 $\frac{1}{2}$ ° n. Br., og ved hvis Munding den første, store Fiskeristation vil blive anlagt, endvidere Iretzk, der løber ud paa den overfor liggende sibiriske Kyst paa ca. 60° n. Br., Nalatcheva og Ukinsk (River Uka), der begge løber ud paa Kamtsjatkas Østkyst, henholdsvis paa ca. 53 og 58° n. Br. I det mindste den førstnævnte af disse Floder kommer fra en Sø, hvad der synes at være en Betingelse for, at den fineste Slags Laks kan findes i Floden.

Ved Siden af Handelsinteresserne har Missionsvirksomhed fremkaldt talrige Udsendelser fra Danmark til Asien.

Særlig gælder dette den Rejse, der var den

¹⁾ Möhl, I. c. 202 f.

²⁾ Rosen var gaaet ud som Missionær sammen med en Herr Haubroe, der ogsaa var Missionær, i 1818 og indtraf d. 10. Juli 1819 til Trinconomale, hvorfra han drog videre til Trankebar. (Breve fra Rosen under hans Ophold i Indien indtil 1822 i Nyerup, Magazin for Rejseagttagelser. I—IV, 1820—1825).

³⁾ Rosen, Erindringer fra mit Ophold paa de nikobarske Øer, Kbk. 1839.

⁴⁾ H. Busch, Journal of a cruise amongst the Nicobar islands, Calcutta 1845, gengiven i Nyt Archiv for Søvaesen 1846, 75 f.

⁵⁾ Død 1886.

¹⁾ Steen Bille, Beretning om Corvetten Galatheas Rejse omkring Jorden, I, Kbh. 1874, 303, 362.

²⁾ Da formentlig Sognepræst til Vaabensted og Engestofte.

³⁾ Senere Dommer ved de internationale Domstole i Ægypten, død 1896.

første, og som foretoges i Frederik IV's Tid, da de pietistiske Følelser fik større Magt herhjemme og fremkaldte Lyst til at udføre Missioner til fremmede Lande.

Efter at de første, italienske Missionærer var komne til Indien i det 14. Aarhundrede og dør til deres Forbavselse havde fundet kristne Menigheder, bestaaende af de saakaldte Thomaskristne, der udledede deres Kristendom fra Apostlen Thomas' Forkyndelse¹⁾, havde Spaniere og Portugisere sendt Masser af Missionærer, især Jesuiter, der havde haft megen Fremgang, ikke mindst i Indien, efter at Indiens Apostel, Francisco Xaver (1542—1552) havde banet Vejen; men de protestantiske Lande havde endnu i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede ikke begyndt en lignende Virksomhed i Asien²⁾.

Danmark fik Æren af at være det første blandt de protestantiske Lande, der virkeliggjorde Tanken om at udbrede Evangeliet efter protestantisk Lære blandt Indiens Befolkning. Dette skete dog ikke ved danskfødte Mænd, men ved to tyske, der paa dansk Initiativ rejste ud 1705. Vel havde der altid været danske Præster, men disse havde ikke udført nogen egentlig Missionsgerning om end en af dem, Jakob Worm, i sin Gravskrift hædredes med Navnet Indiens danske Apostel³⁾.

De to tyske, der sendtes ud, var Bartholomæus Ziegenbalg, der var fra Ober Lausitz, og Heinrich Plütschau, der var født i Mecklenburg. De var forskrevne fra Halle, hvor Pietismen var grundfæstet, efter Anvisning af Frederik IV's Hofkapellan F. J. Lützens. De sejlede fra København med Skibet Sophia Hedewig d. 29. Novbr. 1705.

Den trankebarske Missions Historie er alt skreven⁴⁾, og det maa derfor være nok her at bemærke, at de efter Ankomsten til Trankebar mødte megen Uvillie, særlig hos Guvernøren Hassius. Det lykkedes dem dog efterhaanden at danne en Menighed, som snart voksede saa meget, at der 1756 var 11000 Kristne ved Trankebarmissionen

og ved Slutningen af Aarhundredet mange flere. Missionen udvidedes ogsaa efterhaanden til Tansjore, til Madras, der blev et Hovedled blandt de danske Missioner i Indien, til Cuddalore, Negapatam, Seringham, Serampore, Trichinopoli, Palamcotta og 1758 til Kalkutta, til Dels ved den Iver, som udførtes af den tyskfødte Missionær C. F. Schwartz, der kom til Indien 1750 og døde 1798 med Tilnavnet Indiens Apostel. Derhos fandt Missionens Bøger megen Udbredelse, saaledes endog til Bombay og Ceylon. De Missionærer, der virkede i Trankebar m. fl. St. indtil Udgangen af det 18. Aarhundrede, var for største Delen tyske, men de fleste dog ordinerede i København.

1714 oprettedes Missionskollegiet i København, og dette overtog Ledelsen af Missionens Anliggender.

I det 19. Aarhundrede indtraf Tilbagegang, til Dels ved Krigen mellem Danmark og England. Ligeegyldighed for Missionsagen stødte til, og ved Kgl. Res. af 18. Maj 1825 bestemtes bl. a., at der ikke længer skulde tilflyde Missionen nogen Pengeunderstøttelse fra den danske Regering. I 1842 tog man i Stænderforsamlingen i Roskilde Ordet for, at det var bedst at sælge Trankebar, og dette blev saa endelig udført i 1845, og dermed ophørte Missionsvirksomheden her fra dansk Side. Missionen var gaaet saa meget tilbage, at der i 1850 kun fandtes 717 Kristne i Trankebar og 1500 i Tansjore.

Da Trankebar blev afhændet, blev der forbeholdt Missionskollegiet Ret til at fortsætte Arbejdet for Hedningernes Omvendelse og Danmark Dispositionsretten over Missionens Kirker; men kort efter blev der truffet Overenskomst med Dresdner-Missionselskabet (nu i Leipzig) om, at dette helt skulde overtage Missionen. Det tyske Selskab fik 1847 uden Vederlag overladt den trankebarske Missions Bygninger og Grunde til Brug; men de tilhører dog endnu den danske Stat, som fremdeles har Dispositionsretten¹⁾.

Om Ekspeditionerne til Nikobarerne, der mere eller mindre stod i Forbindelse med Missionsvirksomheden, er berettet i det foregaaende.

En anden Rejse, der frembragte et betydeligt Resultat, var den, der fremkaldte den saakaldte Santhalmission. Den danskfødte Hans Peter Børresen²⁾ og Nordmanden Lars Olsen Skrefsrud havde besluttet sig til i Forening at drage ud som Mis-

¹⁾ Se herom Scavenius, Fra Malabarkysten 196 ff., Indiske Dage 257 ff.

²⁾ Vel havde Puritanerne i England stiftet det første Missionselskab 1647; men dets Virksomhed havde ganske indskrænket sig til Amerika (Hammerich, den kristne Kirkes Historie, III, 403).

³⁾ Pontoppidan, Ann. eccl. 1681.

⁴⁾ Fenger, Den trankebarske Missions Historie, Kbh. 1843; Scherring, The history of protestant missions in India, London 1895; Kay Larsen I. c.

¹⁾ Kay Larsen I. c. 160.

²⁾ Død 1901.

sionærer. Skrefsrud rejste i November 1863 paa Dæksplads over Suez, Børresen i November 1864 paa et Skib, der gik rundt om Afrika. De havde i Begyndelsen ikke Held med sig, og de besluttede da, støttede af nogle bengalske Rigmænd, i 1867 at drage til Landskabet Santhalistan, der ligger 30 Mil N. V. for Kalkutta, ved Ganges, paa og omkring den n. ø. Del af Vindhjæbjærgene, og dør, hvor i øvrigt en tysk Mission havde virket en Tid fra 1842, sammen med Baptistmissionær Johnson at begynde en Mission uden Forbindelse med noget Missionselskab. Johnson rejste bort 1869, og det lykkedes de to andre efterhaanden at overvinde de Vanskeligheder, der stillede sig imod ved Befolkningens Mistillid og ved af og til indtræffende Sygdom, og Missionen vandt saa megen Fremgang at Nadvergæsternes Antal i 1877 var 2544, medens den kristne Befolkning var endnu langt større. Rejser til Evropa hjalp til at fremskaffe de fornødne Pengemidler, og baade i England og i Danmark viestes der Missionærerne stor Interesse. Ikke blot i religiøs Henseende har Missionærerne virket, men ved deres Mellemkomst er der blevet overladt Santhalerne et stort Distrikt til Bosættelse. Det egentlige Santhalistan var overbefolket, og megen Udvandring fandt Sted. Der var fremkommet et Tilbud om Udvandring til Australien; men dette mente man ikke at kunne modtage. Derimod fandtes der i det vestlige Assam, paa Bramaputras højre Bred, Syd for Bhutan, store uopdyrkede og ubeboede Landstrækninger, der tidligere havde hørt til Bhutan, men som Englænderne havde bemægtiget sig 1840. Det hele, meget frugtbare Strøg, der vandes af talrige Vandstrømme fra Himalaja, og som har et sundere og køligere Klima end Santhalistan, fik Missionærerne overladt til Santhalerne, og foreløbig i dets vestlige Del grundedes da flere Landsbyer, saaledes Børresenpore, Graham-pore, Kerappore (opkaldt efter Skrefsrud, der af de indfødte kaldtes Kerap), Amaliepore (opkaldt efter Dronning Caroline Amalie), og til disse førte Børresen 1881 42 kristne Familier, medens nogle alt var indtrufne tidligere. En Mand, der var til stor Støtte for Missionen og endnu mere vilde have været dette, var Lægen W. Arendrup, en Søn af Distriktslæge Arendrup i Odense. Han kom ud 1881, men døde desværre alt 1882¹⁾.

En tredje Rejse, der maa fremdrages, idet der

¹⁾ Hertel, Den nordiske Santhalmission. Kbh. 1884, Santhal-Posten, 1.—13. Aargang,

af den er fremgaaet den saakaldte Østerlandsmision, er den, som foretoges i 1898 af Præsten Einar Prip, som indtil da havde været Kapellan hos sin Fader i Svendborg. Forud for ham havde den danske Kirke alt begyndt, idet Præsten Mygind¹⁾, Løjtnant Krohn²⁾ og de: forhenværende Politibetjent Høyer var dragne ud, de to første til Egnen omkring Beirut, den sidste til Hebron, hvorfra han dog senere rejste til Arabien.

Efter i nogle Aar at have opholdt sig dels i Jerusalem og dels i Haifa, rejste Prip atter hjem til Danmark, rejste derpaa atter ud, ledsaget af Lægen Fox Maule, og da et irsk Missionselskab, der havde haft fem Missionsstationer i Oaser Nord for Damaskus, ønskede at opgive disse, overtoges de 1905 af Prip og Maule, som imidlertid havde taget den for Lægepraksis i Tyrkiet nødvendige Eksamen i Konstantinopel. Her har de siden virket, Prip nu i Deratsje, Øst for Anti-Libanson, N. Ø. for Damaskus, Maule tilligemed en dansk Sygeplejerske, Frk. Kirstine Laursen, ligeledes i Deratsje. Missionen er senere bleven forøget med Frk. Johanne Svanenskjold, der ligesom Fru Maule især giver sig af med Skolegerning, støttes af Kvindeligt Missions Arbejdere³⁾ og nu opholder sig i Nebk.

Endnu kan der være Anledning til at erindre den Rejse, som Missionæren A. Andersen har foretaget til Birma, især da han har givet en læseværdig Skildring af dette Land og dets Befolkning⁴⁾. Han bestemte sig 1884, paavirket af Fynboen Hans Povlsen⁵⁾, til at blive Missionær og vilde som denne virke blandt Rødkarenerne⁶⁾; men da Missionen her maatte opgives, bestemte han sig til sammen med Missionæren J. K. Knudsen⁷⁾, der var kommen hjem paa Besøg i Danmark; at drage ud til Birma. De forlod Danmark 1891 og vilde fortrinsvis virke i Landets gamle Hovedstad Mandalay, men efter 1½ Aars Ophold maatte Andersen atter vende hjem for sit Helbreds Skyld⁸⁾.

Endelig kan der endnu være Anledning til at

¹⁾ Nu igen i Syrien.

²⁾ Nu ansat i Landbrugsministeriet.

³⁾ Diakonissestiftelsens Almanak 1907.

⁴⁾ Andersen, Birma og Bimarerne, Kbh. 1905.

⁵⁾ Død 1884.

⁶⁾ De endnu til Dels uafhængige Rødkarener beboer et Land paa Saluæns højre Side. N. for Rangun, paa Grænsen mellem Nedre Birma, Øvre Birma og Shan-Staterne (se J. K. Knudsen, En Rejse i Rødkarenerens Land, Kbh. 1889).

⁷⁾ Er for Øjeblikket i Amerika.

⁸⁾ Er nu Kontormand i København.

omtale de nyere Missioner, som er blevne fremkaldte ved det danske Missionsselskabs Virksomhed. Dette Selskab blev stiftet af Sognepræst B. F. Rønne i 1821. Omtrent indtil i 1863 gik dets Virksomhed næsten kun ud paa at samle Penge til fremmede Selskaber; men derefter begyndte det en stadig vedligehold, selvstændig Optræden, har siden med Iver ved Udsendinge fremkaldt og støttet Missioner i Indien og Kina, saaledes at der nu i 1908 virker i alt i Indien 22 Missionærer, der indtil 1907 havde kristnet 1139 indfødte, og 20 i Kina, hvor der indtil 1907 var kristnet 273.

De under Selskabet hørende Stationer i Indien er Bethanien, 2 M. V. f. Cuddalore (paa Koromandelkysten 11° 43' n. Br.), Emmaus (1/2 Mil fra Bethanien), Siloam (7 1/2 Mil V. f. Bethanien) med flere Bistationer, Saron (1/4 Mil S. f. den til Siva helligede Stad Tiruvannamalei), Bethesda (6 Mil V. f. Bethanien), Thabor (2 1/2 Mil N. f. Salem, 38 Mil S. V. f. Madras, paa Sjevaroy-Bjærgene). Derhos findes der 3 Stationer i selve Byen Madras. Selskabet har tillige Hvilehjemmet i Kotagiri (i den ø. Del af Nilgiri-Bjærgene). Tidligere har Selskabet ogsaa haft en Station i Arcot (13 Mil V. t. S. f. Madras) og i Ponneri (4—5 Mil N. f. Madras), og i 1841 og flg. Aar var der for en kort Tid etableret en Mission udenfor Indien, i Smyrna.

I Kina har Missionsselskabet Stationer i Port Arthur, i Dagusan (30 Mil N. Ø. for Port Arthur), i Sjujang (7 Mil fra Dagusan), Føngvangtøng (10 Mil N. Ø. for Dagusan), i Andung (6 Mil S. Ø. for Føngvangtøng, 6 Mil ovenfor Jaluflodens Munding) og i Kwantjen (ca. 10 Mil N. Ø. for Føngvangtøng). Selskabet har derhos udvidet sin Virksomhed til Distriktet Hwaijin (24 Mil N. Ø. for Føngvangtøng), og der er i Andung to Lægemissionærer. Missionen tænkes efterhaanden udvidet til flere Byer.

Missionærerne i Kina var i stor Fare under Boxeroprøret 1900, og de led en Del ved Kolera

1902 og ved Røveroverfald 1903, foruden at de paavirkedes af Krigen mellem Rusland og Japan 1904—05¹⁾.

Foruden de under det danske Missionsselskab henhørende Stationer findes der endnu et Antal danske Missioner, saaledes, foruden den foran nævnte Santhalmission og Østerlandsmissionen, den saakaldte Teltmission, der styres af Frk. Dr. med. Holst og er etableret i Mardan i Indiens Nordvestgrænseprovinc, den danske Kirkemission i Arabien, i Sjur Otman ved Aden, Sømandsmissionen i Kalkutta²⁾ Løventhals Mission i Vellore (16 1/2 Mil V. f. Madras) og L. P. Larsens Mission i Madras, der støttes af en Forening af danske Akademikere³⁾.

Desuden bør nævnes de kvindelige Missionsarbejdere, som støtter Arbejdet i danske og fremmede Missioner (saaledes i Armenien og Mesopotamien) og Den danske kristelige Forening for unge Mænd, der støtter Det danske Missionsselskab ved at udrede Løn m. m. til Missionær Bittmann, der virker blandt de unge i Madras, og Missionær P. Nørgaard, som udfører en lignende Gerning i Andung.

1908 har nuværende Kapellan ved Sct. Johannes Kirken i København, O. H. Ricard, rejst gennem Sibirien, Japan, Korea og Mantsjuriet til Kina, hvor han besøgte de ovenfor nævnte danske og forskellige amerikanske Missioner og studerede de Reformbevægelser, der nu foregaar i Kina. Han vendte hjem fra Hongkong gennem Amerika.

Januar, 1909.

¹⁾ Løgstrup, Det danske Missionsselskabs Historie, ny Udg., Kbh. 1907, Den nyere danske Mission blandt Tamulerne, Kbh. 1885; Kalkar, Den danske Mission i Ostindien i de seneste Aar, Kbh. 1870; Kalkar, Meddelelser angaaende Evangeliets Udbredelse i China, Kbh. 1881—1887, Den christelige Mission blandt Hedningerne, Kbh. I, 1876, II, 1879.

²⁾ Se om denne Nutzhorn, Den danske Sømandsmission i Calcutta, Kbh. 1895—1907.

³⁾ Se om flere af de her nævnte Missioner m. m. Efterretninger fra de danske Missionsmarker, Kbh. 1907 o. f.